

STRUČNO MIŠLJENJE O KORIŠTENJU DIVLJIH ŽIVOTINJA U CIRKUSIMA NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE

Novim Zakonom o zaštiti životinja iz 2017. godine u naš je pravni poredak, među brojnim drugim pozitivnim novostima, člankom 59. uvedena i zabrana korištenja životinja u cirkusima. Time se Republika Hrvatska priključila krugu modernih zapadnih zakonodavstava.

Međutim, ovaj pozitivan pomak ostao je zasjenjen sramotnom iznimkom unesenom u stavak 2. navedenog članka kojom je omogućeno da marginalne skupine cirkuskih profitera nastave zlostavljati životinje, a sve pod izlikom nepravilnog i nedopuštenog krajnje ekstenzivnog tumačenja, ili bolje rečeno iskrivljavanja, zakonskih odredbi.

Naime, sporna zakonska iznimka dopušta "držanje i nastupanje domaćih životinja u cirkusima i cirkuskim predstavama u svrhu prikazivanja vrsti svojstvenog ponašanja koje je istovjetno ponašanju životinja u prirodnom okolišu".

Osim što je takva zakonska formulacija nedovoljno precizna te time podobna za različita tumačenja (što je uvijek pokazatelj nedovoljne kvalitete dispozicije pravne norme), ona je i u suprotnosti sa samim *ratiom* Zakona kojem je u fokusu zaštita i dobrobit životinja, a ne pronalazak načina da se one iskorištavaju i zlostavljaju sporednim putem ili pod njegovom zaštitom. Kao takvu, navedenu iznimku bi trebalo u potpunosti ukloniti iz našeg pravnog sustava kako bi se pozitivna zakonska zabrana korištenja životinja u cirkusima mogla provoditi u svom punom i pravom smislu.

Zakon o zaštiti životinja u članku 4. daje definicije domaćih i divljih životinja te ih jasno razlikuje. "Domaće životinje su životinje koje je čovjek pripitomio i udomaćio i koje uzgaja radi proizvodnje hrane, hrane za životinje i nusproizvoda životinjskog podrijetla koji nisu za prehranu ljudi (u daljnjem tekstu: nusproizvodi) te u druge gospodarske svrhe" (članak 4., stavak 1., točka 6.), dok su divlje životinje sve životinje, osim domaćih životinja, kućnih ljubimaca, službenih životinja i radnih životinja" (članak 4., stavak 1., točka 4.).

S obzirom na navedenu iznimku i praksu cirkusa koji gostuju u Hrvatskoj, potrebno je razlikovati domaće od divljih životinja. Već iz gramatičkog tumačenja definicije domaćih životinja jasno proizlazi da deve (koje se redovito koriste u gostujućim cirkusima) ne spadaju u tu kategoriju te se kao takve ne smiju koristiti u cirkuskim predstavama na području Republike Hrvatske. Premda se deve na opisani način koriste u nekim afričkim zemljama, na području Republike Hrvatske vrijede hrvatski zakoni koje treba dosljedno primjenjivati, a ne koristiti pravne norme drugih zemalja kako bi se opravdalo mučenje životinja. Da bi se životinju smatralo domaćom, prema pozitivnopravnim propisima naše zemlje, potrebno je da kumulativno budu ispunjene tri pretpostavke: da ih je čovjek pripitomio, udomaćio i da ih uzgaja radi proizvodnje hrane, hrane za životinje i nusproizvoda. Sama činjenica da je životinja pripitomljena ili udomaćena ne čini ju domaćom životinjom jer bi po toj logici cijelu vrstu trebalo smatrati domaćim životinjama samo zato što je netko uspio određenu jedinku, primjerice medvjeda, pripitomiti.

Također, neodrživo bi bilo i tumačenje prema kojem činjenica pripitomljenosti ili korištenja određene životinjske vrste na području RH čini sve ostale vrste iz te porodice domaćim životinjama. Takva je analogija nedopuštena po svim pravnim standardima te je ujedno protivna smislu i svrsi propisa o zaštiti životinja. Deve nisu i neće biti domaće životinje sve dok se na području RH kumulativno ne ispune gore navedene pretpostavke te se njihovo korištenje uredi pozitivnim propisima. A i tada, pod pretpostavkom da se tako nešto ostvari, domaće životinje bit će samo ona vrsta deva koja ispuni te uvjete, a ne i sve ostale deve koje postoje na ovom svijetu, a spadaju u tu porodicu, jednako kao što se divlja svinja ne smatra domaćom životinjom samo zato što ljudi uzgajaju domaće svinje.

Osim pogrešne klasifikacije divljih životinja domaćima, problem se javlja i u tumačenju loše zakonske formulacije o dozvoljenom korištenju domaćih životinja u cirkusu u smislu „vrsti svojstvenog ponašanja koje je istovjetno ponašanju životinja u prirodnom okolišu“.

Budući da se radi o zakonskoj iznimci, općepoznato je da ju kao takvu treba restriktivno tumačiti upravo stoga što odstupa od onoga što Zakon propisuje kao načelo i temelj za postupanje. Osim toga, podsjetimo da se sve zakonske odredbe, pa tako i njegove iznimke, moraju teleološki tumačiti u skladu sa smislom i svrhom zakona, a ne gramatičkom metodom vaditi pojedine odredbe iz konteksta i pridavati im šire značenje (a u ovom slučaju naglašavam to posebno upravo zato što se radi o iznimci koje se nikada ne smiju ekstenzivno tumačiti). Zakon o zaštiti životinja usmjeren je na propisivanje odredbi kojima se osigurava, u trenutnim gospodarsko-socijalnim prilikama, maksimalan moguć stupanj zaštite životinja od nepotrebnog mučenja i izrabljivanja. Jedno od načela Zakona je poštivanje činjenice da su životinje inherentne vrijednosti i subjekti života s vlastitim psihičkim i osjećajnim identitetom. Time se zakonodavac vodio sastavljajući ovaj Zakon, te tim više nije jasno unošenje sporne iznimke iz čl. 59.

Domaće životinje te neke divlje koje protuzakonito sudjeluju u cirkusima na području RH prilikom izvedbi pokazuju ponašanje koje nije svojstveno njihovom ponašanju u prirodi. Štetna su i zlonamjerna tumačenja kojima se pokušava iskriviti stvarnost u korist cirkuskih organizatora prema kojima se skakanje koze na dasku koja stoji preko dvije krave prikazuje kao normalno i redovito ponašanje tih životinja u prirodi samo zato što u prirodi koze inače skaču po kamenju. Niti bi u prirodi prilikom „svojoj vrsti svojstvenog ponašanja“ koza skočila kravi na leđa, niti bi krava na leđima samoinicijativno nosila dasku i trpila takvo ponašanje. Ovaj primjer (koji se temelji na stvarnom događaju) pokazuje da organizatori koriste zabranjenu analogiju kako bi iskrivili tumačenje Zakona u svoju korist, a na štetu onih za koje je Zakon pisan.

Zaključno, podsjećam da je svrha Zakona o zaštiti životinja osiguranje dobrobiti životinja, a ne ljudi koji ih koriste te pozivam sve aktere da u skladu s Ustavom RH koji je svojim čl. 52. zaštitu životinjskog svijeta prometnuo u ustavnu kategoriju, učine sve u njihovoj moći da se Zakon provodi u skladu s Ustavom i načelima suvremenog i civiliziranog pravnog poretka.

Zrinka Spretnjak, mag.iur.